

ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ

«Τοῦτο δὲ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν» (Β' Κορινθ. ιγ', 9)

«Ὁ ἐκ τοῦ μή ὄντος εἰς τό εἶναι παραγών τὰ σύμπαντα»
(Ἱ. Ν. Ἀγ. Ματθαίου Κοφινᾶ)

Τεύχος 62 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2022

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΧΙΟΥ, ΦΑΡΩΝ & ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΔΕΛΤΙΟ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΕΩΣ
ΧΙΟΣ

Ευλόγησις άγιοβασιλόπιττας
Βιβλιοθήκης ΑΓ. ΑΓΑΠΗΤΟΣ (02.01.2022).

Τελετή ύποδοχής πρωτοετών
Α.Ε.Ν. Οίνουσών Πλοιάρχων (07.12.2021).

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Δ/νσις: Γεωργίου Γενναδίου 14 - 115 21, Ἀθήναι
Τηλ. 210-7272.204, Fax 210-7272.210, e-mail: contact@ecclesia.gr

ΠΡΩΤ. 4272

ΛΡΙΘ.

ΑΘΗΝΗΣ ΤΗ 1η Ὀκτωβρίου 2021

ΔΙΟΚΛ. 1971

Πρὸς
τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην
Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν κ. Μάρκον
Εἰς Χίον

Σεβασμιώτατε ἐν Χριστῷ ἀδελφέ,

Ἐν ἀγάπῃ πολλῇ, εὐαγγελισθέντες τὴν δεῖα εὐδοκία καὶ ἐπινεύσει τοῦ Παρακλητοῦ διακονίαν ὑμῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δεκαετοῦς πηδαιουχίας τῆς νοητῆς οὐκιάδος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν, ἤχθημεν εἰς τὴν ἀπόφασιν ὅπως εὐχηθῶμεν ὑμῖν, ἵνα ἡ καθ' ὑμᾶς Θεοφύρουτος Ἐπαρχία αὐξάνηται ὑπὸ τὴν χριστόφρονα ποιμαντορίαν ὑμῶν ὡς ἀμπelos εὐκλήματοῦσα, εἰς χριστιανικὴν προκοπὴν τοῦ περιουσίῳ λαοῦ, εἰς ἐπαινον καὶ εὐκλειαν τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ εἰς δόξαν Θεοῦ.

Πρὸς τοῦτοίς, θερμῶς ἱκετεύομεν «τόν ποιμένα τῶν προβάτων τόν μέγαν» (Εβρ. ιγ' 20) ὅπως περιβάλλῃ ὑμᾶς μέ «δύναμιν ἐξ ὕψους» (Λουκ. κδ' 49) καὶ χαρίζεται ὑμῖν, κατὰ τὴν Παύλειον πρὸς τόν Τιμόθεον εὐχήν, «σύνεσιν ἐν πᾶσι» (Β' Τιμ. β' 7), «ἵνα στρατεύσῃς τὴν καλὴν στρατείαν» (Α' Τιμ. α' 18) καὶ «ὑπερπλεονάσῃ ἡ εἰρήνη καὶ ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Α' Τιμ. α' 14).

Ἐπὶ δέ τοῦτοίς, κατασπαζόμεθα ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ καὶ διατελοῦμεν ἐν ἀγάπῃ πολλῇ, διαβεβαιοῦντες ὑμᾶς ὅτι ἐν τῇ ἀγίᾳ πίστει, τῇ ἀπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τῶν Ἀγίων καὶ Ἐνδόξων Ἀποστόλων δοθείσῃ ἡμῖν, ὑπὸ δέ τῶν θεοφόρων Πατέρων ἐν Ἀγίαις Οἰκουμενικαῖς Συνόδοις διατυπωθήσῃ, καὶ ἐν πάσῃ ἀγάπῃ, ἔχετε τὴν ἀφ' ἡμῶν ἀντίληψιν, εἰς δήλωσιν καὶ μαρτυρίαν ὅτι ἐν σῶμα ἑσμέν τοῦ Χριστοῦ, Ὃς ἐστίν ἡ Ὁδὸς καὶ ἡ Ἀλήθεια καὶ ἡ Ζωή.

† Ἀθηνᾶ Θεοφίλος, πρέσβευς

Ο Αρχιγραμματεὺς

Γεώργιος Φιλόθεος

† Ο Ωρεὼν Φιλόθεος

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

Δ/νσις: Ιωάννου Γενναδίου 14 – 115 21, Αθήναι
Τηλ. 210-72.72.204, Fax 210-72.72.210, e-mail: contact@ecclesia.gr

**ΜΗΝΥΜΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ
ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ
30 Ιανουαρίου 2022**

Αγαπητά μας παιδιά,

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἤδη ἀπό τόν 11ο αἰώνα ἔχει καθιερώσει νά ἐορτάζονται ἀπό κοινοῦ στίς 30 Ιανουαρίου οἱ Τρεῖς Μέγιστοι Φωστήρες τῆς Τρισηλίου Θεότητος, οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες: ὁ Ἅγιος Βασίλειος ὁ Μέγας, Ἐπίσκοπος Καισαρείας, ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, καί ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ κοινός ἐορτασμός τους γίνεται κυρίως, γιά νά προβληθεῖ ἡ ἀγιότητά τους καί τό Χριστιανικό ἦθος τους. Ἐπίσης εἶναι μία εὐκαιρία γιά νά τιμηθεῖ ἡ Ἑλληνορθόδοξη Παιδεία, νά τιμηθοῦν οἱ ἐκπαιδευτικοί καί οἱ μαθητές. Ἡ ἐορτή τους γίνεται ἀφορμή γιά νά ἀναλογισθοῦμε τοὺς ἀγαθοὺς καρπούς μίας Παιδείας, ἡ ὁποία βασίζεται στή Χριστιανική Πίστη καί τή σκέψη τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων κλασικῶν. Μίας Παιδείας, ἡ ὁποία δέν διδάσκει ἀπλῶς γνώσεις, ἀριθμούς, πειράματα, ἀλλά πρῶτιστα μορφώνει, διαμορφώνει ἀνθρώπινους χαρακτήρες.

Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες συνδύασαν τίς γνώσεις καί τό ἦθος, τήν Ἐπιστήμη καί τήν Πίστη, τόν σεβασμό πρὸς τόν Θεό καί τήν ἀγάπη γιά τόν πάσχοντα συνάνθρωπο. Τό παράδειγμά τους καταδεικνύει ὅτι καί σήμερα πρέπει νά σεβόμαστε καί νά ἀξιοποι-

οὔμε τά πορίσματα τῆς Ἐπιστήμης. Ἡ μαρτυρία τους ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ἐπιστήμονας καί γενικότερα ὁ καλλιεργημένος ἄνθρωπος μπορεῖ κάλλιστα νά εἶναι συγχρόνως πιστός Χριστιανός καί ἐνάρετος ἄνθρωπος. Εἰδικότερα, ὁ Μέγας Βασίλειος γνώριζε πολύ καλά τήν Ἱατρική ἐπιστήμη καί τήν ἀξιοποίησε στό πλαίσιο τοῦ μεγάλου φιλανθρωπικοῦ ἔργου του.

Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες εἶχαν ἄριστη γνώση τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν κειμένων καί προέτρεπαν τούς νέους τῆς ἐποχῆς τους νά μελετοῦν τούς Ἀρχαίους συγγραφεῖς ἐπιλεκτικά, ἀποφεύγοντας ὀρισμένες θρησκευτικές δοξασίες. Τά κείμενά τους ἀποτελοῦν θησαυρό θεολογικῶν, παιδαγωγικῶν, ἱατρικῶν καί φυσιογνωστικῶν διδαχῶν. Πρόκειται ἐπίσης γιά μνημεῖα τοῦ ἐλληνικοῦ λόγου. Ἄλλωστε, ὁ Μέγας Βασίλειος καί ὁ Ἅγιος Γρηγόριος σπούδασαν τά ἐλληνικά γράμματα στήν Ἀθήνα.

Ἀξίζει μάλιστα νά σημειωθεῖ ὅτι δύο ἀπό τούς Τρεῖς Ἱεράρχες, ὁ Μέγας Βασίλειος καί ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, γεννήθηκαν καί μεγάλωσαν στήν Καππαδοκία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, θυμίζοντάς μας τή μακροχρόνια παρουσία τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καί τοῦ Ἑλληνισμοῦ στήν ἱστορική Μικρασιατική γῆ. Χρήσιμη ὑπενθύμιση, ἀφοῦ φέτος εἶναι ἔτος μνήμης γιά τά 100 χρόνια ἀπό τή Μικρασιατική Καταστροφή τοῦ 1922, τίς θυσίες καί τόν βίαιο ξεριζωμό τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀνατολῆς.

Εἶθε οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες νά ἀποτελοῦν πρότυπα πρὸς μίμηση στίς σπουδές καί τή ζωή σας καί μέ τή βοήθειά τους νά ἔχετε καλή πρόοδο!

Μέ θερμές πατρικές εὐχές

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος

† Ὁ Ἀθηνῶν **ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ**, Πρόεδρος

καί τά μέλη τῆς Διαρκoῦς Ἱερᾶς Συνόδου

«Τί ἔστιν ἄνθρωπος» κατά τούς Τρεῖς Ἱεράρχες

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μάνης κ. Χρυσοστόμου Γ'

Τό ἐρώτημα «τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος» φέρει πανάρχαιο καί ἐπίκαιρο χαρακτήρα. Πάντοτε καί κάθε ἄνθρωπος ἐρωτᾷ: Τί εἶμαι; Ἀπό ποῦ προέρχομαι; Ποῦ πηγαίνω; Ποῖος ὁ σκοπός τῆς ζωῆς μου; Σ' αὐτά τά εὐλογα ἐρωτήματα, τά τόσο θεμελιώδη καί οὐσιαστικά, οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες στοχάστηκαν, φιλοσόφησαν, θεολόγησαν, ἔγραψαν καί κήρυξαν. Τό θέμα «ἄνθρωπος» τούς ἀπασχόλησε τά μέγιστα.

Δέν ἦσαν, βέβαια, οἱ Μέγας Βασίλειος, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καί Γρηγόριος ὁ Θεολόγος κάποιοι ἀπλῶς κληρικοί ἀλλά ὑπῆρξαν καί οἱ τρεῖς τους σπουδαῖες προσωπικότητες, μέ λιπαρά παιδεία ἑλληνική καί χριστιανική. Κυρίως ὅμως, ὁ κατά Χριστόν βίος τους λάμπει στό πνευματικό στερέωμα καί ὁ λόγος τους ἔχει πλέον ἐκκλησιαστικό κῦρος ἀνά τούς αἰῶνες. Εἶναι καί παραμένουν πατέρες καί οἰκουμενικοί διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας.

*

Εἶναι γνωστόν, ὅτι κατά τήν βιβλική γραμματεία, ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη «κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ» (Γεν. 1,16) καί ἀκριβῶς σ' αὐτή τήν ἀρχή στηρίχθηκαν οἱ θεοφόροι τρεῖς ἱεράρχες γιά νά μᾶς δώσουν τήν σκέψη τους.

Ὁ οὐρανοφάντωρ (= ὁ λάμπων μέχρι οὐρανοῦ καί ἀποκαλύπτων τά θεῖα μυστήρια τοῦ οὐρανοῦ) Βασίλειος, «τά τῶν ἀνθρώπων ἦθη κατεκόσμησε» μέ τό ὅλον του ἔργο καί κυρίως μέ τήν πόλη τῆς ἀγάπης τήν ὁποία δημιούργησε κοντά στήν Καισάρεια καί στήν ὁποία «νόσος φιλοσοφεῖται καί συμφορά μακαρίζεται καί τό συμπαθές δοκιμάζεται», ὡς ἔλεγε

στόν «Ἐπιτάφιον» ὁ ἐπιστήθιος φίλος του Γρηγόριος. Προσέτι, ὁ Μεγ. Βασίλειος μίλησε γιά τήν ἐκρίζωση τῶν παθῶν τοῦ ἀνθρώπου, γιά τήν μετάνοια, τήν νηστεία, τήν ταπεινοφροσύνη καί ἔφθασε στά ὕψη γράφοντας γιά τήν δυναμική τῆς θεοπτίας τοῦ ἀνθρώπου μέ τήν δύναμη τοῦ Παναγίου Πνεύματος. Αὐτό τό τελευταῖο εἶναι τό ἐξόχως σημαντικό τῆς προσφορᾶς του ἀκριβῶς διότι ἐξυψώνει τόν ἄνθρωπο πού ἔχει καθαρθεῖ, ὥστε νά μπορεῖ νά εἰσέρχεται στά ἄδυστα καί «ἀπόρρητα» τῆς πνευματικῆς κατά Θεόν ζωῆς. Θά πεῖ ὁ σοφός Ἱεράρχης: Ἐφ' ὅσον διά τοῦ «κατ' εἰκόνα» ἔχει ἐνσφραγισθεῖ μέσα στόν ἄνθρωπο τό «θεοειδές», τό «καθ' ὁμοίωσιν» φανερώνει τό δυναμικό τῆς ψυχῆς, δηλαδή τήν δυνατότητα πρὸς τήν θέωσι. Ωραιότατα γράφει ὁ Μέγας Βασίλειος: «Ἐάν δέ (=ὁ ἄνθρωπος) πρὸς τήν θειοτέραν ἀπονεύση μερίδα καί τάς τοῦ Πνεύματος ὑποδέξηται χάριτας (=ἐνεργείας), τότε γίνεται τῶν θειοτέρων καταπληκτικός, ὅσον αὐτοῦ τῇ φύσει σύμμετρον... Ὁ μέντοι τῇ θεότητι τοῦ Πνεύματος ἀνακραθεῖς νοῦς, οὗτος ἤδη τῶν μεγάλων ἐστί θεωρημάτων ἐποπτικός καί καθορᾷ τά θεῖα κάλλη, τοσοῦτον μέντοι ὅσον ἡ χάρις ἐνδίδωσι καί ἡ κατασκευὴ αὐτοῦ ὑποδέχεται» (Ἐπιστολή 233, 1, P.G. 32, 865).

*

Ὁ ἄλλος φωστήρ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Ἱερός Χρυσόστομος, ὁ πρῦτανις αὐτός τοῦ θείου κηρύγματος γιά τό θέμα «ἄνθρωπος» μελετᾷ, ἐρευνᾷ τήν Ἀγία Γραφή, θεολογεῖ καί διδάσκει: «Ἀνθρωπος ἐστί, τό μέγα ζῶον καί θαυμαστόν, καί τῆς κτίσεως ἀπάσης τῷ Θεῷ τιμιώτερον, δι' ὃν οὐρανός καί γῆ καί θάλαττα καί τό λοιπόν ἅπαν τῆς κτίσεως σῶμα» (PG 54, 587α). Καί προχωρεῖ βαθύτερα: «Ἀνθρωπος γάρ ἐστίν, οὐχ ὅστις ἀπλῶς, χεῖρας καί πόδας ἔχει ἄνθρωπον, οὐδ' ὅστις ἐστί λογικός μόνον, ἀλλ' ὅστις εὐσέβειαν καί ἀρετήν μετά παρρησίας ἀσκεῖ» (PG 49, 232α).

Ειδικότερα, ὁ ἱερός πατήρ, ἀναφέρεται στόν ἀληθινό, τόν ἀναγεννημένο ἄνθρωπο, «τόν τῆς ἀρετῆς ἄνθρωπον» καί ἀφοῦ ἐρωτήσῃ ὁ ἴδιος ὅτι: «Ὅταν γάρ ἶδω σε ἀλόγως βιοῦντα, πῶς σε καλέσω ἄνθρωπον, ἀλλ' οὐχί βoῦν; Ὅταν ἶδω σε ἀρπάζοντα, πῶς σε καλέσω ἄνθρωπον, ἀλλ' οὐχί λύκον; Ὅταν ἶδω σε πορνεύοντα, πῶς σε καλέσω ἄνθρωπον; ἀλλ' οὐχί χοῖρον; Ὅταν ἶδω σε δολερόν, πῶς σε καλέσω ἄνθρωπον, ἀλλ' οὐχί ὄφιν... Ὅταν ἶδω σε ἀπειθῇ καί ἀσύνετον, πῶς σε καλέσω ἄνθρωπον, ἀλλ' οὐχί λίθον; Ἐλαβες εὐγένειαν παρά Θεοῦ, τί προδίδως τήν ἀρετήν τῆς φύσεως; Τί ποιεῖς;» (PG 55, 500-501α), στή συνέχεια ἀπαντᾷ καί καταθέτει: «Ὁ μὲν γάρ ἄνθρωπος ἔργον Θεοῦ, ἡ δέ πλάνη ἔργον τοῦ διαβόλου» (PG 61, 282δ καί PG 63, 578). Γι' αὐτό καί δίνει ἰδιαίτερη σημασία στήν ὅλη ἀγωγή τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τήν νεαρή ἡλικία. Ἡ ὁμιλία του «περί κενοδοξίας καί ὅπως δεῖ τοὺς γονεάς ἀνατρέφειν τὰ τέκνα» εἶναι λίαν χαρακτηριστική. Τό μήνυμά του εἶναι διαχρονικό: «Διά πάντων ἔνεστι παιδεύειν» (PG 57, 364β) καί σέ δυναμικό λόγο του λέγει: «παιδεῖα μετάληψις ἀγιότητος ἐστὶν» (PG 63, 205γ).

*

Ἐπὶ πλέον, στά γραπτά καί στοὺς λόγους, τοῦ τρίτου μεγάλου ἀγίου ἀνδρός, τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εὐρίσκουμε ὑψηλά νοήματα γιὰ τόν ἄνθρωπο. Γράφει πολὺ χαρακτηριστικά: «Ὁ τεχνίτης Λόγος (τοῦ Θεοῦ) ἀπὸ τὰ δύο, δηλαδή τήν ἀόρατο καί τήν ὁρατὴ φύση, δημιουργεῖ ἓνα ζωντανό πλάσμα, δηλαδή τόν ἄνθρωπο· καί ἀφοῦ ἔλαβε τό σῶμα ἀπὸ τήν ὕλη, πού εἶχε ἤδη δημιουργηθεῖ καί ἀφοῦ ἔβαλε μέσα σ' αὐτό πνοή ἀπὸ τόν ἑαυτό του..., τόν τοποθετεῖ ἐπάνω στή γῆ τρόπον τινά, ὥς ἓνα δεύτερο κόσμος, μεγάλο μέσα στό μικρό, ὥς ἓνα ἄλλο ἄγγελο, μικτόν προσκυνητήν (λάτρη), ἐπιτηρητὴ τῆς ὁρατῆς κτίσεως, μνημένο στά μυστικά τῆς ἀοράτου (μόνον διὰ τοῦ νοῦ ἀντιληπτῆς), βασιλέα τῶν ἐπιγείων, ἀλλ' ὑπήκοο στήν ἄνω βασιλεία, ἐπίγειο καί οὐράνιο, πρόσκαιρο καί ἀθάνατο, ὁρατό καί ἀόρατο,

εύρισκόμενον στό μέσον μεταξύ μεγαλείου καί ταπεινῆς θέσεως· τόν ἴδιον πνεῦμα καί σάρκα· ἓνα ζωντανό ὄν, τό ὁποῖον ἐδῶ (στόν κόσμο αὐτό) διακυβερνᾶται, ἀλλ' ἄλλου κατευθύνεται (ἀποδημεῖ), καί, πρᾶγμα πού ἀποτελεῖ τό ἄκρον ἅωτον τοῦ μυστηρίου, φθάνει στήν θέωση μέ τήν ροπή (τάση) πρὸς τόν Θεόν» (PG 36, 321 ἐπ.).

Τῷ ὄντι, ὁ ἅγιος Γρηγόριος φιλοσόφησε καί θεολόγησε γιά τήν ἀνθρώπινη ὑπαρξη. Μάλιστα ἔθεσε ὡς βασικό μέλημα τοῦ ἀληθοῦς ἀνθρώπου τήν ἀπόκτηση τῆς ἀρετῆς. Βέβαια, ἡ ἰδέα τῆς ἀρετῆς ἦταν γνωστή στόν ἀρχαῖο ἐλληνικό πολιτισμό, ἀλλά στόν ἐξαιρετικά πεπαιδευμένο καί καλλιεργημένο Πατέρα τῆς Ἐκκλησίας εὗρηκε σέ ὕψιστο βαθμό τήν θέση της καί τήν δύναμη τῆς πραγμάτωσής της. Ὁ Χριστιανισμός, αὐτό τό σπουδαῖο ἐπιτυγχάνει. Δέν ἀφήνει μετέωρο τόν ἀνθρώπο στήν πνευματική του ἀνάβαση. Δέν φιλοσοφεῖ μόνον γιά νά φιλοσοφεῖ. Ὁ ἀνθρώπος, θά πεῖ, ὁ ἅγιος Γρηγόριος καθίσταται ὄντως ἀνθρώπος μόνον ὅταν θέτει τά πάθη του ὑπό τήν ἡγεμονία τοῦ λόγου ἀλλά ἑνός λόγου «πού θά φωτίζεται ἀπό τόν ἐνανθρωπήσαντα Λόγον». Ἔτσι ἐξηγεῖται ὁ «φιλόσοφος βίος», δηλαδή ἡ κατά Χριστόν ζωή καί φωτίζεται ἡ ἀνθρωπολογία του.

*

Κατ' ἀκολουθίαν τῶν ἀνωτέρω, προβάλλει ἐπιτακτική ἡ ἀνάγκη καί σήμερα, μέσα στήν τόση ἠθική παρακμή καί κατάπτωση νά γίνει μία παλινόρθωση τῆς ἐννοίας τοῦ ἀνθρώπου. Πρέπει νά καταδειχθεῖ ἡ «δόξα τοῦ Θεοῦ, ὁ ζῶν ἀνθρώπος, ὁ ἐπίγειος καί οὐράνιος, ὁ πρόσκαιρος καί ἀθάνατος». Ἔτσι, τό τελειότερον δημιούργημα τοῦ Θεοῦ ἔχει ἀξία, θέση καί προορισμό. Γι' αὐτό ἀπαιτεῖται σεβασμός καί τιμή. Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες, ἐν προκειμένῳ, μᾶς ἔδειξαν «τί ἔστιν ἀνθρώπος».

Ἡ καθοριστικὴ συμβολὴ τῆς Χίου στὴν καθιέρωση τῆς ἐορτῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ὡς ἡμέρας ἐορτασμοῦ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας

Τοῦ κ. Βασιλείου Γ. Βοξάκη, Θεολόγου Καθηγητοῦ

Ἑορτολογικά ὁ κοινὸς ἐκκλησιαστικὸς ἐορτασμὸς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν στὶς 30 Ἰανουαρίου καθιερώθηκε ἀπὸ τὸν λόγιον Ἱεράρχη τοῦ 11ου αἰῶνα, τὸν ἐπίσκοπο Εὐχαΐτων, Ἅγιο Ἰωάννη τὸν Μαυρόποδα. Αὐτὸ συνέβη ὕστερα ἀπὸ ὄραμα, ποὺ εἶδε ὁ Ἅγιος Ἰωάννης, στὸ ὁποῖο οἱ Ἅγιοι αὐτοὶ Πατέρες τὸν παρότρυναν νὰ συσταθεῖ κοινὴ ἐορτὴ γιὰ ἐκείνους¹. Ὅμως ὁ ὀρισμὸς τῆς ἐορτῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν – οἱ ὁποῖοι δικαίως χαρακτηρίζονται ὡς «φωστῆρες καὶ διδάσκαλοι τῆς Οἰκουμένης» – ὡς πανηγύρεως τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, τῶν διδασκάλων καὶ τῶν μαθητῶν ὑπῆρξε ἱστορικὸ γεγονός, ποὺ οἱ ἀπώτατες ρίζες τοῦ βρίσκονται στὴ Βυζαντινὴ ἱστορία, ἀλλὰ οἱ ἀπαρχὲς τοῦ ἀποκαλύπτονται στὰ σκοτεινὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας.

Οἱ περισσότεροι Ἕλληνες ἔχουν ἀκούσει ἢ διαβάσει ὅτι ἡ καθιέρωση τῆς ἐορτῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ὡς ἐορτῆς τῶν γραμμάτων ξεκίνησε τὸ 1842 μὲ ἀπόφαση τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἡ ἱστορικὴ ὁμως ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἡ Σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου ἔλαβε τυπικὰ τότε τὴν ἀπόφαση νὰ ἐπισημοποιήσει τὴν ἐορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ὡς προστατῶν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, μίας καὶ ἡ ἐορτὴ αὐτὴ ἤδη προϋπῆρχε. Δυστυχῶς παραμένει στὴν ἀφάνεια καὶ σχεδὸν λησμονημένη ἡ συμμετοχὴ τῆς Χίου, ὅπως καὶ ἄλλων τόπων τοῦ Τουρκοκρατούμενου καὶ Φραγκοκρατούμενου Ἑλληνισμοῦ στὴν καθιέρωση τῆς ἐορτῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ὡς ἡμέρας ἐορτασμοῦ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας. Ἡ συμβολὴ τῆς Χίου στὸ

θέμα αὐτὸ ὑπῆρξε καθοριστικῆς σημασίας, ἀφοῦ τὸ μαστιχοφόρο νησί τοῦ Αἰγαίου πρωτοστάτησε στὸ θέμα αὐτό. Κι ἂν δὲν ὑπῆρξε ἡ πρώτη, ἦταν βεβαιότατα μία ἀπὸ τὶς πρῶτες περιοχὲς τοῦ ὑπόδουλου Ἑλληνισμοῦ, ποὺ εἶχαν τὴ θεοφιλῆ πρωτοβουλία γιὰ τὸν συνδυασμὸ τῆς κοινῆς ἐορτῆς τῶν Τριῶν αὐτῶν Ἀγίων καὶ μεγάλων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας ὡς προστατῶν τῶν ἑλληνικῶν σχολείων.

Στὴν προεπαναστατικὴ Σχολὴ τῆς Χίου, μετὰ τὴν ἐορτὴ τῶν Θεοφανείων ἀκολουθοῦσε περίοδος ἐξετάσεων, ποὺ διαρκοῦσε γιὰ ἓνα δεκαπενθήμερο. Τὴν 30ῃ Ιανουαρίου, ἡμέρα μνήμης τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ὁ ἐπίσημος ἐορτασμὸς συμπεριελάμβανε Ἀρχιερατικὴ Θεία Λειτουργία πρὸς τιμὴν τῶν Τριῶν Ἀγίων «τῶν δαδουχούντων καὶ χειραγωγούντων εἰς τὴν τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ ἀγροῦ καλλιέργειαν»², ἀλλὰ καὶ μνημόσυνο γιὰ τὴν ἀνάπαυση τῶν ψυχῶν τῶν Εὐεργετῶν τῆς Σχολῆς, καθὼς καὶ δημόσια ὁμιλία τοῦ Σχολάρχου³. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ πρῶτος εἶχε καταγράψει το 1840 ὁ Χίος ἱατρὸς καὶ ἱστορικὸς Ἀλέξανδρος Βλαστός στὸ ἔργο τοῦ «Χιακᾶ», ὅπου στὴν ἐνότητα γιὰ τὴν προεπαναστατικὴ λειτουργία τῆς Σχολῆς τῆς Χίου, ἀναφέρει τὰ ἐξῆς: «Κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν ἦτο νόμος νὰ πανηγυρίζηται δημόσιος ἐορτὴ εἰς τὴν ἀδελφότητα τῶν Ἀγίων Αναργύρων, νὰ λειτουργῇ ὁ Ἀρχιερεὺς, καὶ νὰ μνημονεύωνται τὰ ὀνόματα τῶν βοηθησάντων τὴν Σχολήν. Μετὰ ταῦτα ἐκηρύττετο ἐπ' ἄμβωνος ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ»⁴.

Ὅπως πολὺ εὐστοχα παρατηρεῖ ὁ Γεώργιος Ζολώτας – ὁ κορυφαῖος τῶν Χίων ἱστορικῶν καὶ Διευθυντὴς τοῦ παλαιφάτου Γυμνασίου τῆς Χίου – ὁ ἐορτασμὸς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν προϋπῆρχε στὸ νησί τοῦ 1792, ἔτους ἰδρύσεως τῆς Σχολῆς τῆς Χίου⁵. Αὐτὸ τὸ τεκμηριώνει τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἐορτασμὸς γινόταν μὲ προσέλευση μαθητῶν καὶ διδασκάλων ὅχι στὸ ναὸ τῶν Ἀγίων Βικτῶρων⁶, ὁ ὁποῖος ἦταν ἀπέναντι ἀπὸ τὴ Σχολή, ἀλλὰ στὸ ναὸ τῶν Ἀγίων Αναργύρων Ἐγκρεμοῦ, ὁ

όποιος βρισκόταν μακρύτερα από τη Σχολή. Αυτό «τὸ ἰσχυρὸν τεκμήριον»⁷ αποδεικνύει ὅτι ὁ ἑορτασμός τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν εἶχε ξεκινήσει πρὶν ἀπὸ τὸ 1792, δηλαδή ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἡ ἀδελφότητα τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων διατηροῦσε δική της Σχολή. Δὲν ἔχει ἐξακριβωθεῖ τὸ πότε ἀκριβῶς ἄρχεται ἡ λειτουργία τῆς Σχολῆς αὐτῆς, ἀλλὰ ὑπάρχει γραπτὴ μαρτυρία γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῆς τὸ 16438. Ἀργότερα ἱδρύσκει Σχολὴ καὶ ἡ ἀδελφότητα τῶν Ἁγίων Βικτώρων καὶ ἡ ἀδελφότητα τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Καὶ τὰ τρία αὐτὰ σχολεῖα συγχωνεύθηκαν τὸ 1792 καὶ ἀποτελέσαν τὴ Σχολὴ τῆς Χίου. Ὅμως ἡ παλαιὰ παράδοση ἐπέζησε καὶ ὁ ἐκκλησιασμός κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς σχολικῆς ἑορτῆς ἐξακολουθοῦσε νὰ γίνεται στὸ ναὸ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων. Αὐτὸ συνέβαινε ἀκόμα καὶ μετὰ τὸ 1839, ὅποτε ἀνεγέρθηκε ἐκ θεμελίων ὁ ναὸς τῶν Ἁγίων Βικτώρων, ὁ ὁποῖος ἦταν περισσότερο μεγαλοπρεπὴς καὶ εὐρύχωρος σὲ σύγκριση μὲ τὸ ναὸ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων⁹. Αἰξίζει, πιστεύω, νὰ παραθέσουμε ἓνα πολὺ σύντομο ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ κείμενο τοῦ Χίου λογίου Γ. Ζολῶτα : «Ἀρχαία δὲ χιακὴ ἑορτὴ τῶν Μουσῶν εἶνε καὶ ἡ κατὰ τὴν μνήμην τῶν τριῶν Μεγάλων ἱεραρχῶν πανελλήνιος ἑορτὴ τῶν ἐθνικῶν γραμμάτων ... Τοῦ ἱεροῦ τούτου συμβόλου (δηλαδή τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν) τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν δύναμιν συνειδότες καὶ οἱ πρὸ ἑκατὸν πενήντην ἢ καὶ πλέον (ἔτη) ἡμέτεροι Χίοι προπάτορες συνέστησαν ἐν τοῖς πρώτοις ἢ καὶ πρώτοι ... τὴν σημερινὴν σχολικὴν ἑορτὴν»¹⁰.

Ὁ Ζολῶτας ἐπίσης ὑποστηρίζει ὅτι ἡ διασπορὰ τῶν Χίων στὸν ἐλλαδικὸ χῶρο μετὰ τὶς σφαγὲς τοῦ 1822 συντέλεσε, ὥστε νὰ διαδοθεῖ ἡ ἑορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ὡς σχολικὴ ἑορτὴ σὲ ὅσα μέρη ἐγκαταστάθηκαν οἱ Χίοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦταν ἡ Σύρος καὶ ἡ Ἀθήνα. Καὶ ἔτσι καλλιεργήθηκε τὸ ἔδαφος γιὰ τὴν ἐπίσημη καθιέρωσή της τὸ 1842, ἀρχικὰ ὡς ἑορτῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν¹¹.

Οί Τουρκικὲς θηριωδίες καὶ καταστροφές στὸ νησί κατὰ τὴν περίοδο 1822 – 1828 προκάλεσαν τὴν πλήρη καταστροφή τῆς Σχολῆς. Ὅμως μετὰ τὴν ἐπανίδρυσή της, ὁ ἑορτασμός τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ὡς σχολικῆς ἑορτῆς ἔλαβε τὴν προτέρα τοῦ θέσης. Στὸν κανονισμό μάλιστα ποὺ καταρτίσθηκε τὸ 1840 γιὰ τὸ Γυμνάσιο τῆς Χίου – ὅπως μετονομάσθηκε ἡ Σχολὴ τῆς Χίου – ὁ Διευθυντῆς τοῦ Ἀρχιμανδρίτης Νίκανδρος Φιλάδελφος ὁ Συμαῖος, στὸν πίνακα τῶν ἑορτῶν τοῦ Σχολείου ἀναγράφεται καὶ ἡ 30ῃ Ἰανουαρίου μὲ τὴν ἐνδειξὴ «Τῶν Ἱεραρχῶν»¹².

Ἐδῶ νὰ προσθέσουμε ὅτι ἡ τιμὴ πρὸς τὰ πρόσωπα τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν δὲν περιοριζόταν μόνο στὸν ἑορτασμό τους. Τὰ θεολογικά τους συγγράμματα ἀποτελοῦσαν τμῆμα τῆς ὕλης ποὺ διδάσκονταν στὸ Γυμνάσιο τῆς Χίου στὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνα. Στὸν προαναφερθέντα κανονισμό τοῦ 1840 ὀρίζεται ὅτι μεταξὺ τῶν ἔργων τῶν Ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων ποὺ διδάσκονται εἶναι : «ἐκ τῶν τοῦ Χρυσοστόμου τὸν περὶ προσευχῆς, τὸν πρὸς Εὐτρόπιον Εὐνοῦχον, εἰς τὸν πρὸς ἀπόστολον Παῦλον Ἐγκώμιον... Ἐκ τῶν τοῦ μεγάλου Βασιλείου τὸν παραινετικὸν πρὸς τοὺς νέους καὶ τὸν κατὰ Μεθυόντων... Ἐκ τῶν τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου τὸν περὶ Ἱερωσύνης»¹³. Τὰ προαναφερθέντα ἔργα εἶναι ὅσα εἶχαν ἐπιλεγεῖ ἀπὸ τοὺς διδάσκοντες ὡς τὰ ὠφελιμότερα γιὰ τὴν ἡλικία καὶ τὸ γνωστικὸ ἐπίπεδο τῶν μαθητῶν. Πρόκειται γιὰ πραγματικὸς πνευματικὸς θησαυρὸς, ποὺ μὲ δυσκολία θὰ προκρίθηκαν μετὰ τῆς πληθώρας τῶν ἐκλεκτῶν συγγραμμάτων, αὐτῶν ποὺ ἡ Ἐκκλησία μᾶς ὑμνεῖ ὡς τοὺς «τοὺς μελιρρῦτους ποταμοὺς τῆς σοφίας».

Με ὅσα ἀναφέραμε παραπάνω θελήσαμε νὰ τονίσουμε τὴ συμβολὴ τῆς Χίου στὸ θέμα τῆς ἀναδείξεως τῆς ἑορτῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ὡς ἑορτῆς τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας. Τὸ ἂν ὁ ἑορτασμός ξεκίνησε πρῶτα ἀπὸ τὴν Χίο ἢ ἀπὸ ἀλλοῦ ἢ καὶ ταυτόχρονα ἀπὸ διάφορα μέρη, καὶ κατόπιν ἐξαπλώθηκε, εἶναι

ἀκόμη ἓνα ἀνεξιχνίαστο θέμα. Σὲ καμία ὁμως περίπτωση δὲν πρέπει νὰ νομίσαι κάποιος ὅτι ἡ εορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ὡς Σχολικὴ εορτὴ ἦταν γνωστὴ μόνο στὴ Χίο κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Τουρκοκρατίας. Εἶναι κοινὰ ἀποδεκτὸ ὅτι πρὸ τοῦ 1842 ἦταν διαδεδομένος ὁ εορτασμός αὐτὸς σὲ πολλὰ ἑλληνικὰ μέρη. Αὐτὸ ὁμολογοῦν καὶ οἱ ἱστορικὲς πηγές. Τὸ 1842 ἡ ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα «Ἀθηνᾶ» ἔγραφε σχετικὰ : « Ὅλα τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα, ὅπου καὶ ἂν ὑπῆρχον πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεώς μας, ἐώρταζαν ἰδίως τὴν 30ὴν Ἰανουαρίου, ἡμέραν καθιερωμένην εἰς μνήμην τῶν Τριῶν φωστήρων τῆς Ἐκκλησίας μᾶς»¹⁴. Μὲ αὐτὰ συμφωνεῖ καὶ ἄλλο ἄρθρο -σύγχρονό του προηγουμένου - τῆς ἐπίσης ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδας «Αἰών»: « Ἡ κατὰ τὴν 30ὴν Ἰανουαρίου ἐπέτειος, ἐκκλησιαστικὴ εορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν καθιερώθη, τέλος πάντων, ὡς τοιαύτη καὶ διὰ τὸ Πανεπιστήμιον Ὁθωνος, κατὰ τὴν πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως κρατοῦσαν συνήθειαν τῶν ἀπανταχοῦ ἑλληνικῶν σχολείων»¹⁵. Ο Διμήτριος Μπαλάνος (1877-1959), καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, ἀνέφερε σχετικὰ σὲ ὁμιλία του στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν στὶς 30 Ἰανουαρίου 1948 : «Καὶ ἄγραφον νόμον ἀπὸ αἰώνων ὑφιστάμενον ἡ ἡμέρα αὕτη θεωρεῖται ὡς εορτὴ τῆς παιδείας καὶ τῶν Γραμμάτων καθόλου»¹⁶. Ο καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν Παναγιώτης Μπρατσιώτης στὸν ἀπολογισμό τῆς Πρυτανικῆς του θητείας τὸ 1956 σημείωνε, τὰ ἀκόλουθα : « ἡ εορτὴ (τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν) καθιερωμένη ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς τουρκοκρατίας ὡς εορτὴ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων, παρελήφθη ὡς κατ' ἐξοχὴν πανεπιστημιακὴ εορτὴ τοῦ ιδρύματος τούτου ἤδη ἀπὸ τοῦ 1841, καθορισθεῖσα σὺν τῷ χρόνῳ ὡς πανελλήνιος εορτὴ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων».

Γιὰ ὅσες ὁμως περιοχὲς τοῦ Ἑλληνισμοῦ οἱ ἱστορικὲς πηγές διασώζουν συγκεκριμένα στοιχεῖα, ὅσον ἀφορᾷ τὴν υἱοθέτηση τῆς εορτῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ὡς εορτῆς τῶν σχολείων καὶ

τῶν γραμμάτων, οἱ χρονολογίες ποὺ ἀναφέρονται εἶναι μεταγενέστερές της καθιερώσεως τοῦ ἑορτασμοῦ στὴ Χίο. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Κωνσταντινούπολη, ἡ πρώτη σχετικὴ μνεῖα ὑπάρχει σὲ Πατριαρχικὸ σιγίλιο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Καλλινίκου Ἐ' τὸ 1805. Τὸ σιγίλιο ἀναφέρεται στὴ Σχολὴ τοῦ Σταυροδρομίου Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἡ σχετικὴ ἑορτὴ ἤδη ὑφίστατο, χωρὶς δυστυχῶς νὰ ἀναφέρεται τὸ ἀπὸ πότε¹⁷. Τὸ κείμενο ὁμῶς δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι δὲν πρόκειται γιὰ κάποιον ἰδιαίτερα παλαιὸ ἑορτασμό, ἀφοῦ δίνονται σ' αὐτὸ συμβουλὲς γιὰ τὴν ὀρθότερη τέλεσή του. Ἡ Εὐαγγελικὴ Σχολὴ τῆς Σμύρνης καθιέρωσε αὐτὸ τὸν ἑορτασμό τὸ 1810 μὲ 1812¹⁸. Ὁ μακαριστὸς π. Γεώργιος Μεταλληνὸς σὲ σχετικὴ μελέτη τοῦ εἶχε ἐπισημάνει ὅτι ἡ Ἑπτανήσιος Πολιτεία εἶχε προηγηθεῖ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν στὴν καθιέρωση αὐτῆς τῆς Ἑορτῆς, ὅταν ὁ προσήλυτος στὴν Ὁρθοδοξία Ἄγγλος Κόμης τοῦ Γκίλφορντ, Δημήτριος Φρειδερίκος Νόρθ (1766 -1827), εἶχε ὀρίσει τὸ 1824 τοὺς τρεῖς αὐτοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ὡς προστάτες Ἀγίους τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας¹⁹.

Ὅταν στίς 9 Αὐγούστου 1841, ἡ Σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἀπεφάσισε τὴν καθιέρωση τῆς 30ης Ἰανουαρίου, δηλαδὴ τὴν μνήμη τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν παράλληλα καὶ ὡς ἑορτὴ τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, ἐπισημοποίησε κάτι ποὺ ἤδη προϋπῆρχε καὶ στὸν Ὁρθόδοξο Ἑλληνικὸ χῶρο, ἀλλὰ καὶ στὸ ἴδιο τὸ Πανεπιστήμιο. Στὴν πανηγυρικὴ ὁμιλία τοῦ ὁ καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν Παναγιώτης Μπρατσιώτης, ποὺ ἐκφώνησε στίς 30 Ἰανουαρίου 1938, ἀναφέρει ὅτι ἡ ἑορτὴ ἀνεπίσημα ὑφίστατο ἤδη ἀπὸ τὴν ἰδρυση τοῦ Πανεπιστημίου. Ἀλλὰ καὶ σ' ἄλλη πανηγυρικὴ ὁμιλία, αὐτὴ τοῦ καθηγητῆ τῆς ἰδίας Σχολῆς Δημητρίου Μπαλάνου, στίς 30 Ἰανουαρίου 1948, ἡ ἑορτὴ παρουσιάζεται ὡς ἤδη τελούμενη «κατὰ ἄγραφον νόμον» πρὸ τοῦ 1842²⁰. Τὴν ἀπόφαση αὐτὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

κατοχύρωσε νομοθετικά καὶ τὸ Ἑλληνικὸ κράτος, ὀρίζοντας τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχες προστάτες τῆς Ἑλληνοχριστιανικῆς παιδείας καὶ τὴν ἑορτὴ τοὺς ὡς τὴν ἐπίσημη ἑορτὴ τῶν σχολῶν ὅλων τῶν βαθμίδων, τῶν διδασκάλων καὶ τῶν μαθητῶν.

Ὅμως συντομα ἡ ἑορτὴ αὐτὴ ἐπεκτάθηκε καὶ ἐκτὸς τῶν τότε ὀρίων τῶν ἐλεύθερων Ἑλληνικῶν ἐδαφῶν, δηλαδὴ καὶ στὰ σχολεῖα τοῦ ἀλύτρωτου Ἑλληνισμοῦ. Αἰξίζει ἐδῶ νὰ ἀναφέρουμε ὅτι ὁ πανηγυρικός λόγος τοῦ πρώτου ἐπίσημου ἑορτασμοῦ στίς 30 Ἰανουαρίου τοῦ 1842, ἀνατέθηκε στὸν Καθηγητὴ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Ἀρχιμ. Νεόφυτο Βάμβα, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν ἐκφώνησε στὸν ἱερὸ Ναὸ τῆς Ἀγίας Εἰρήνης Ἀθηνῶν. Ὁ Νεόφυτος Βάμβας (1776 – 1855) ἦταν Χίος καὶ εἶχε διατελέσει Σχολάρχης στὴ Σχολὴ τῆς Χίου ἀπὸ τὸ 1815 ἕως τὸ 1821. Τὸ 1828 μετέβη στὰ ὑπὸ Βρετανικὴ ἀρμοστεία Ἐπτάνησα καὶ συγκεκριμένα στὴν Κέρκυρα, ὅπου δίδαξε στὴν Ἰόνιο Ἀκαδημία ἕως καὶ τὸ 1833. Καὶ στίς δύο Σχολές, ὅπως προαναφέραμε, ἡ ἑορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν εἶχε ἤδη θεσπισθεῖ ὡς ἑορτὴ τῶν Γραμμάτων, καὶ ἴσως καὶ αὐτὸ νὰ ἔπαιξε κάποιον ρόλο στὴν ἐπιλογὴ τοῦ ὡς ὁμιλητῆ, πέραν τῶν ιδιοτήτων τοῦ ὡς κληρικοῦ καὶ θεολόγου.

Ἡ ταύτιση τῶν δύο αὐτῶν Ἑορτῶν ἐγίνε μετὰ τὴν ἀναγνώριση τῶν Τριῶν αὐτῶν μεγάλων Ἱεραρχῶν καὶ Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ὡς προστατῶν τῆς ἑλληνοχριστιανικῆς παιδείας. Αὐτὴ ἡ ἐπιλογὴ ὑπῆρξε τόσο ἐπιτυχής, ὅσο ἐπιτυχής καὶ ἀξιοθαύμαστη ὑπῆρξε καὶ ἡ σύζευξη τοῦ Χριστιανισμοῦ μετὰ τὴν ἑλληνικὴ παιδεία, τὴν ὁποία συναντᾶμε νὰ βιώνεται μετὰ τὸν πλέον ἀρμονικὸ τρόπο στὰ πρόσωπα τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, τοῦ Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Τὸ πόσο ὀρθὸς ὑπῆρξε ὁ ὀρισμὸς τῆς ἑορτῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ὡς ἡμέρας ἑορτασμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας τὸ ἀποδεικνύουν οἱ αἰῶνες ποὺ πέρασαν. Ἀλλὰ καὶ τὴν μέγιστη ἠθικὴ, πνευματικὴ καὶ ἐθνικὴ σημασία τῆς τὴν βεβαιώνουν οἱ

καρποί πού ἔδωσε. Αυτές οἱ Ἑλληνορθόδοξες ἀρχές καὶ ἀξίες, τῶν ὁποίων διδάσκαλοι καὶ προστάτες ἀποτελοῦν οἱ τρεῖς αὐτοὶ μέγιστοι φωστῆρες τῆς τριοηλίου Θεότητος, εἶναι ἐκεῖνες πού γαλούχησαν ἐπὶ αἰῶνες γενιές καὶ γενιές ἑλληνόπουλων. Ἐχουμε λοιπὸν ἠθικὸ χρέος νὰ τιμήσουμε τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχες, ἀλλὰ παράλληλα καὶ τὶς Ἑλληνορθόδοξες ἀρχές πού αὐτοὶ πρεσβεύουν νὰ τὶς ἐφαρμόσουμε στὴν καθημερινή μας ζωὴ καὶ νὰ τὶς προασπίσουμε, προκειμένου νὰ τὶς παραδώσουμε ἀλώβητες στὶς ἐπόμενες γενιές.

Ὡς κατακλείδα θὰ θέλαμε νὰ παραθέσουμε ἀπόσπασμα ὁμιλίας τοῦ διακεκριμένου καθηγητῆ Ἱστορίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Κωνσταντίνου Παπαρηγόπουλου (1815-1891) στὸ ανεπιστήμιο Ἀθηνῶν τὸ 1881: «Ὁ νεώτερος Ἑλληνισμός, ταυτίσας τὴν ἐορτὴν τῶν Γραμμάτων μετὰ τῆς ἐορτῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ἀπέδειξεν ὅποσον εὐκρινῇ εἶχε τὴν συνείδησιν τοῦ χαρακτῆρος, δι' οὗ ἠθέλησε νὰ περιβάλη τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ἐκπαίδευσιν. ... Παιδεῖα καὶ πίστις, πίστις καὶ παιδεῖα ὑπῆρξαν οἱ δύο πόλοι, περὶ οὓς ἔδει νὰ στρέφεται ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ ἡμῶν διάπλασις» 21.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. P G 29, CCCXC - CCCXCI καὶ Μηναῖον Ἰανουαρίου.
2. Ζολώτα Γεωργίου, Ἱστορία τῆς Χίου, Χίος 1926, τόμος Γ1, σέλ.616.
3. Ζολώτα Γεωργίου, Ἱστορία τῆς Χίου, Χίος 1926, τόμος Γ1, σέλ.616.
4. Βλαστοῦ Ἀλεξάνδρου, Χιακᾶ, Ἑρμούπολις 1840, ἐπάν. Χίος 2000, σέλ. 262.
5. Ζολώτα Γεωργίου, Ἱστορία τῆς Χίου, Χίος 1926, τόμος Γ1, σέλ.617.

6. Στη Χίο Άγιοι Βίκτωρες ονομάζονται χάριν συντομίας οι Άγιοι Μηνᾶς, Βίκτωρ καὶ Βικέντιος, οἱ ὁποῖοι συνεορτάζονται στίς 11 Νοεμβρίου καὶ σ' αὐτοὺς εἶναι ἀφιερωμένος ὁ Τερὸς Μητροπολιτικὸς Ναὸς τῆς Χίου.

7. Ζολώτα Γεωργίου, Ἱστορία τῆς Χίου, Χίος 1926, τόμος Γ1, σέλ.617.

8. Ζερλέντη Περικλέους, Περὶ τῶν ἐν Χίῳ φροντιστηρίων, Ἀθῆναι 1917, σέλ.231.

9. Ζολώτα Γεωργίου, Ἱστορία τῆς Χίου, Χίος 1926, τόμος Γ1, σέλ.617.

10. Ζολώτα Γεωργίου, Ἱστορία τῆς Χίου, Χίος 1926, τόμος Γ1, σέλ. 617.

11. Ζολώτα Γεωργίου, Ἱστορία τῆς Χίου, Χίος 1926, τόμος Γ1, σέλ.617 – 618.

12. Ζολώτα Γεωργίου, Ἱστορία τῆς Χίου, Χίος 1926, τόμος Γ1, σέλ.643.

13. Ζολώτα Γεωργίου, Ἱστορία τῆς Χίου, Χίος 1926, τόμος Γ1, σέλ. 640 – 641.

14. Εφημερίς «Ἀθηνᾶ», 4ης Φεβρουαρίου 1842. Ἡ «Ἀθηνᾶ» ὑπῆρξε ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα, πὺν ἐξέδιδε ὁ Ἐμμανουήλ Ἀντωνιάδης καὶ κυκλοφοροῦσε ἀπὸ τὸ 1832 ἕως καὶ τὸ 1864.

15. Εφημερίς «Αἰών», 2ας Φεβρουαρίου 1842. Ὁ «Αἰών» ὑπῆρξε ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα, πὺν ἐξέδιδε ὁ γνωστὸς ἱστορικός της Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως Ἰωάννης Φιλλήμων, ἀπὸ τὸ 1838 ἕως καὶ τὸ 1888.

16. Μπαλάνου Δημητρίου, Διατὶ ἡ ἑορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἐθεσπίσθη ὡς ἑορτὴ τῆς παιδείας, Ἀθῆναι 1948, σέλ. 3.

17. Μπρατσιώτου Παναγιώτου, Ἡ διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐπιβιώσις τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, Ἀθῆναι 1972, σέλ.31, καὶ Ζολώτα Γεωργίου, Ἱστορία τῆς Χίου, Χίος 1926, τόμος Γ1, σέλ. 617.

18. Ζολώτα Γεωργίου, Ἱστορία τῆς Χίου, Χίος 1926, τόμος Γ1, σέλ. 617.

19. Μεταλληνού Γεωργίου π., Οί Τρεῖς Ἱεράρχαι «προσῳτάται» τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, Ἀντίδωρον Πνευματικόν. Τιμητικὸς Τόμος Γερασίμου Ἰω. Κονιδάρη, Ἀθῆναι 1981, σέλ. 281-303.

20. Μπρατσιώτου Παναγιώτου, Ἡ διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐπιβίωσις τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, Ἀθῆναι 1972, σέλ. 27, Μπαλάνου Δημητρίου, Διατὶ ἡ ἑορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἐθεσπίσθη ὡς ἑορτὴ τῆς παιδείας, Ἀθῆναι 1948, σέλ. 3, καὶ Μεταλληνὸν Γεωργίου, Τρεῖς Ἱεράρχαι, ἄρθρο στὴ ΘΗΕ, Ἀθῆναι 1967, τ. 11, στ. 842.

21. Μπρατσιώτου Παναγιώτου, Ἡ ἐργασία κατὰ τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχας, Ἀθῆναι 1958, σέλ. 5.

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟ ΦΥΛΛΟ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟ ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΧΙΟΥ, ΨΑΡΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ

κ. ΜΑΡΚΟΥ

- Ἐκδότης: Ἡ ἹΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΧΙΟΥ, ΨΑΡΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ.
- Ἀπευθύνεσθε: «ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ» - Ἱερά Μητρόπολις Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν - Κων. Ἀμάντου 24, Τ.Κ. 82100 - ΧΙΟΣ.
- Ἰστοσελὶς: <http://www.imchiou.gr>
- Ἡ «ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ» διανέμεται δωρεάν.
- Δεκτές αὐτοπροαίρετες δωρεές ἀναγνωστῶν, ὑπὲρ τοῦ κατηχητικοῦ καὶ φιλανθρωπικοῦ ἔργου.
- IBAN GR 98 0110 4900 0000 4900 0199 684

100 ΕΤΗ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΝ

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΝ

Κατά τό ἐνεστώς ἔτος ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις Χίου, Ψαρῶν καί Οἰνουσσῶν ἔχει προγραμματίσει ἐπὶ τῇ συμπληρώσει ἑκατὸν ἐτῶν ἀπὸ τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς τὰς ὡς κάτωθι ἐκδηλώσεις:

10 Φεβρουαρίου 2022: Ἱερός Ναός Ἀγίου Χαραλάμπους Βαρβασίου Χίου, ἔνθα φυλάσσεται ἡ ἐκ Κρήνης Ἑρυθραίας Μικρᾶς Ἀσίας Ἱερὰ Εἰκὼν τοῦ Ἀγίου - Ἀρχιερατικὴ Θεία Λειτουργία. Κήρυξις ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Χίου, Ψαρῶν καί Οἰνουσσῶν τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐκδηλώσεων μέ σύνθημα: "Πάλι μέ χρόνους μέ καιρούς, πάλι δικά μας θᾶναι".

25 Μαρτίου 2022: Ἱερός Ναός Ἀγίου Γεωργίου Φρουρίου Χίου, ἔνθα φυλάσσεται ἡ ἐκ Κρήνης Ἑρυθραίας Μικρᾶς Ἀσίας Ἱερὰ Εἰκὼν Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου - Ἀρχιερατικὴ Ἀκολουθία Γ' Χαιρετισμῶν.

Μεγάλῃ Παρασκευῇ 2022: Ἱερός Ναός Ἀγίας Παρασκευῆς Καστέλλου Χίου, ἔνθα φυλάσσεται ὁ ἐκ τοῦ συνοικισμοῦ Ἀγίας Παρασκευῆς Κρήνης Μικρᾶς Ἀσίας Ἐπιτάφιος - Ἀρχιερατικὴ Λιτάνευσις τοῦ Ἐπιταφίου.

26 Ιουλίου 2022: Ιερός Ναός Αγίας Παρασκευῆς Καστέλλου Χίου, ἔνθα φυλάσσεται ἡ ἐκ τοῦ συνοικισμοῦ Αγίας Παρασκευῆς Κρήνης Μικρᾶς Ἀσίας Ἱερὰ Εἰκόν Ἀγίας Παρασκευῆς - Ἀρχιερατική Θεία Λειτουργία ἐπὶ τοῦ ἐξ Αγίας Παρασκευῆς Κρήνης Μικρᾶς Ἀσίας μετακομισθέντος κατὰ τόν μικρασιατικόν ξεριζωμόν Ἐπιταφίου.

9/10 Αὐγούστου 2022: Ιερός Μητροπολιτικός Ναός Χίου - Ἀρχιερατική Ἱερὰ Ἀγρυπνία εἰς μνήμην πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος ἕως τοῦ ἔτους 1922 ἐν Ἰωνία πατέρων ἡμῶν.

16 ἢ 17 Αὐγούστου 2022: Βιβλιοθήκη "ΑΓΙΟΣ ΑΓΑΠΗΤΟΣ" Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χίου, Ψαρῶν καί Οἰνουσσῶν - Ἐγκαίνια Ἐκθέσεως Βιβλίου ἀφορῶντος εἰς τήν Ἱστορίαν καί Γραμματείαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (Ἰωνίας καί Αἰολίδος).

11 Σεπτεμβρίου 2022: Ιερός Ναός Αγίου Χαραλάμπους Βαρβασίου Χίου, ἔνθα θά εὐρίσκωνται πᾶσαι αἱ ἐν Χίῳ ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας Ἱερὰ Εἰκόνες - "Μικρασιατικά".

15 Δεκεμβρίου 2022: Ιερός Ναός Αγίου Νικολάου Φραγκομαχαλᾶ Χίου, ἔνθα φυλάσσεται ἡ ἐκ Σμύρνης Ἱερὰ Εἰκόν Ἀγίου Ἐλευθερίου - Ἀρχιερατική Θεία Λειτουργία.

**ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΓΙΑ ΤΑ 200 ΧΡΟΝΙΑ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΧΙΟΥ (1822)**

*

**Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΧΙΟΥ
ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**

Της κ. Μαρίας-Ελευθερίας Γ. Γιατράκου Δρ. Ιστορίας

Τὸ νὰ ἀσχοληθεῖ κανεὶς μὲ τὴν Ἱστοριογραφία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1821 εἶναι ἓνα θέμα τόσο εὐαίσθητο καὶ ἱερὸ καὶ μὲ ἀνεπανάληπτο δυναμισμό, ὥστε χρειάζεται ἰδιαίτερη προσοχὴ γιὰ νὰ μὴν τὸ ἀδικήσει. Ἐξάλλου γνωρίζουμε ὅτι τὰ μεγάλα γεγονότα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μετουσιωθοῦν καὶ ἀποτιμηθοῦν μὲ λόγους, γιατί ὅπως προσφυῶς παρατηρεῖ ὁ Θουκυδίδης «δὲν δύναται ὁ λόγος ἰσόρροπος τῶν ἔργων φανῆναι».

Ἀπὸ τὸν ἀπέραντο χῶρο τῆς Ἐθνεγερσίας θὰ ἤθελα νὰ ἀναφερθῶ στὴν Ἱστοριογραφία ποὺ ἀναφέρεται στὴν Ἐπανάσταση, τὴν Καταστροφὴ καὶ τὶς Σφαγὲς τῆς Χίου (1822). Ξεκινώντας πρὸ ἐτῶν τὴν προσπάθεια διεξοδικῆς, κατὰ τὸ δυνατόν, ἔρευνας σχετικὰ μὲ τὴν τραγικὴ αὐτὴ ἱστορικὴ σελίδα τῆς Χίου, βρέθηκα μπροστὰ σ' ἓνα πλῆθος ἱστορικῶν πηγῶν καὶ μελετῶν ποὺ παρέχουν εἰδήσεις μὲ ἰδιαίτερο ἱστορικὸ ἐνδιαφέρον. Μοῦ δόθηκε λοιπὸν ἡ εὐκαιρία τὸ ὑλικὸ αὐτὸ νὰ συγκεντρωθεῖ σὲ εἰδικὸ πόνημα μὲ τίτλο: «Ἀναλυτικὴ βιβλιογραφία περὶ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ Καταστροφῆς τῆς Χίου»¹ μὲ σύντομη περίληψη γιὰ τὸ κάθε λῆμμα καὶ δημοσιεύθηκε στὸν εἰκοστὸ πρῶτο τόμο τοῦ Δελτίου τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος, προκειμένου νὰ βοηθήσει τοὺς ἐρευνητὲς καὶ τοὺς μελετητὲς.

Δέον νὰ ὑπογραμμισθεῖ ὅτι ἡ περὶ Χίου βιβλιογραφία γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ ὑπῆρξεν ἀξιόλογη ὀφειλομένη ἐν πολλοῖς στὸν πατριωτισμὸ τοῦ Φιλίππου Ἀργέντη² καὶ στὴν ἀκάματη ἐρευνητικότητα τοῦ Γιάννη Βλαχογιάννη³. Πολλὰ ὀφείλονται ἐπίσης εἰς τὸν Χίον Καθηγητὴν Κ. Ἄμαντον⁴ καὶ σὲ ἄλλους Χίους ἐρευνητές⁵. Ἰδιαίτερος πολὺτιμη ἱστορικὴ πηγὴ ἀποτελεῖ τὸ τρίτομο ἔργο τῶν Φιλίππου Π. Ἀργέντη καὶ Στίλπωνος Π. Κυριακίδη «Ἡ Χίος παρὰ τοῖς γεωγράφοις καὶ περιηγηταῖς⁶», καθὼς ἐπίσης τὰ ἀρχεῖα τοῦ Foreign Office, διπλωματικά ἔγγραφα Προξένων ποὺ βρίσκονταν στὴ νῆσο κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτήν, δημοσιεύματα τοῦ ξένου, ἰδιαίτερος τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου, Ἀρχεῖα, ὅπως τὸ «Χιακὸν Ἀρχεῖον Βλαχογιάννη», τὸ «Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου», τὰ «Ἀπομνημονεύματα» τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας 1821-1832, «Ἀπομνημονεύματα» ὅπως τοῦ Βαχίτ Πασᾶ, τοῦ Ἀνδρέα Συγγροῦ, πληροφορίες ἀπὸ δεκάδες περιηγητές, ἐπιστολὲς ιδιόγραφες ἀπὸ Κοραῆν καὶ πρὸς Κοραῆν, ἀφηγήσεις αὐτοπτῶν, ἀναμνήσεις καὶ ἀποκαλύψεις τοῦ Λουκᾶ Ράλλη, πληροφορίες ἀπὸ τὴν α' καὶ β' μορφὴ ἀφήγησης τοῦ Ἀνδρέα Μάμουκα, εἰδήσεις ἐπίσης ἀπὸ παραδόσεις, διηγήσεις ἱστορικὲς, δημοτικὰ ᾄσματα καὶ σχετικὰ ποιήματα, ποὺ συγκέντρωσε ὁ Στυλιανὸς Βίος, μὲ τίτλο: «Ἡ σφαγὴ τῆς Χίου ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ χιακοῦ λαοῦ». Εἰδήσεις ἐπίσης ἀπὸ ἀνθολογήσεις ἐγγράφων Ὑψηλάντου, Χίων ἐφόρων καὶ Λογοθέτου, λογοτεχνικὴ παρουσίαση τῆς Καταστροφῆς ἀπὸ γέροντα στὸ περίφημο ἀφήγημα τοῦ Βικέλα, «Λουκῆς Λάρας». Ἰδιαίτερος πολὺτιμη ἱστορικὴ πηγὴ ἀποτελεῖ τὸ βιβλίον ποὺ συνέγραψεν στὴν Ἀγγλικὴ γλῶσσα ὁ Χίος, Χριστόφορος Πλάτωνος Καστάνης, αὐτόπτης τῶν γεγονότων καὶ παθῶν ὁ ἴδιος κατὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου, ὅταν ὁ ἴδιος πουλήθηκε ὡς σκλάβος, σὲ ἡλικία ὀκτῶ ἐτῶν. Τὸ 2001 ἐγίνε περισσότερον γνωστὸ, μεταφρασμένο στὴν ἑλληνικὴ ἀπὸ τὸν Χρῆστο Γ.

Γιατράκο⁷. Συγκεντρώθηκε ένας μεγάλος αριθμός αμέσων και έμμέσων πηγών, πλήθος μελετών και δημοσιευμάτων⁸.

Ἡ Χίος, ὡς γνωστόν, κειμένη πλησίον τῶν Μικρασιατικῶν ἀκτῶν ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἡ «καλλίστη τῆς ἐμπορίας καὶ φιλεργίας καὶ φιλομουσίας ἐστία»⁹.

Οἱ περιγραφές τῶν περιηγητῶν πρὶν καὶ μετὰ τὴν καταστροφή τῆς μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ ἀναλογισθοῦμε τὴν ὁμορφιά, τὸν πλοῦτο, τὴν ἀκμή τῆς, τὴν καταπληκτικὴ τῆς ἀνθήση στὴν παιδεία, τὶς τέχνες, τὸν πολιτισμό, στὸ ἐμπόριο, στὴ ναυτιλία, ἀλλὰ καὶ τὴν τραγικὴ εἰκόνα ποὺ παρουσίαζε μετὰ τὴν καταστροφή τοῦ 1822.

Ἀξίζει νὰ ἀνθολογήσουμε μόνον ὀλίγες περιγραφές περιηγητῶν πρὶν τὴν καταστροφή. Γράφει ὁ Henry Albertson van Post¹⁰. «...ἡ πλούσια καὶ εὐδαίμων νῆσος Χίος, ἡ κυριότερα ἔδρα τοῦ πλούτου, τῆς σοφίας, τῆς λεπτότητος, καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα». Καὶ ὁ περιηγητὴς Karl von Hailbronner¹¹ χαρακτηρίζει τὴν Χίον ὡς «τὴν ὠραιότητα νῆσον τοῦ Αἰγαίου, ὡς ἐπίγειον Ἑδέμ, ὅπου τὰ πάντα ἀποπνέουν τὸν Ὅμηρον, αἱ πηγαί, τὰ κλήματα, αἱ αὖραι, ὅπου τὰ ἄσματα καὶ αἱ λέξεις τοῦ ἀοιδοῦ ἐκληροδοτήθησαν εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν ἐδῶ ἐπλανᾶτο ὁ ποιητὴς τῶν ἡρώων καὶ ἐποίησε τὰ ἀθάνατα ἔπη του καὶ ἐδίδαξε τοὺς μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀκροωμένους νέους τῆς χώρας τοῦ τὴν πηγὴν τῆς σοφίας καὶ τοῦ κάλλους»¹².

Καὶ ἄλλοῦ περιγράφει τὶς φυσικὲς καλλονές τῆς νήσου, τοὺς λιθόκτιστους θερινοὺς πύργους κτισμένους σὲ εὐγενὴ φλωρεντινὸ ρυθμό, μὲ ἄριστα μάρμαρα τῆς Χίου, πολύτιμα ἐρυθρά, πράσινα, κ.ἄ... Καὶ συμπληρώνει: «Πλοῦτος καὶ δαψίλεια εἶναι κεχυμένα ὑπεράνω τοῦ λοφώδους αὐτοῦ λειμῶνος, τοῦ ἐσπαρμένου δι' ἐπαύλεων καὶ φοινίκων...»¹³.

Στὴ συντριπτικὴ τους πλειοψηφία οἱ περιηγητὲς χαρακτηρίζουν τὴν Χίον πρὸ τοῦ 1822, ὡς «παράδεισον τῶν ἑλληνικῶν νήσων»¹⁴. Ἡ παρουσία τῆς Χίου μὲ τὸ πνευματικὸ τῆς

κλίμα, τὶς ἰδιαιτέρᾳ εὐνοϊκὲς οἰκονομικὲς τῆς συνθήκης, ὑπῆρξεν καθοριστικὴ γιὰ τὸν αἰγαιακὸ χῶρο. Ἀνέκαθεν φημιζόταν γιὰ τὰ λαμπρὰ σχολεῖα τῆς¹⁵, στὰ ὁποῖα δίδασκαν διάσημοι διδάσκαλοι καὶ οἱ πολυάριθμοι μαθητὲς τοὺς διακρίνονταν στὰ γράμματα καὶ κατελάμβαναν ὑψηλὲς θέσεις. Ἡ Χίος εἶχε Πανεπιστήμιο ἐφάμιλλο τῶν εὐρωπαϊκῶν¹⁶.

Ὁ Γάλλος διπλωμάτης Marcellus θεωρεῖ τὴ Σχολὴ τῆς Χίου ὡς τὴν πιὸ φημισμένη τῆς Ἑλλάδος¹⁷. Ἡ Σχολὴ διέθετε ἀξιόλογη Βιβλιοθήκη μὲ 30000 τόμους, κατ' ἄλλους διπλάσιους, ἐργαστήρια γιὰ πειράματα Φυσικῆς καὶ Τυπογραφεῖο, μὲ Γερμανὸ τυπογράφο τὸν Bairopher. Διαπρεπεῖς Καθηγητὲς διδάσκουν στὴ Σχολὴ τῆς Χίου ὑπὸ τὴν ἄγρυπνη φροντίδα τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ. Τὸ 1819 διδάσκονται μαθήματα ὑψηλοῦ ἐπιπέδου καὶ ξένες γλῶσσες ἀπὸ διακεκριμένους Καθηγητὲς. Οἱ σπουδαστὲς, σπουδαῖες προσωπικότητες ὅπως ὁ Θεοφάνης Ἐλεαβοῦλκος, μέγας ρήτωρ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὁ πρῶτος δραγομάνος τοῦ στόλου Παναγιώτης Νικουσίος, οἱ γενεὲς τῶν Μαυροκορδάτων προέρχονται ἀπὸ τὴν Χίο.

Βεβαίως ἡ δεσπόζουσα πνευματικὴ φυσιογνωμία τῆς περιόδου καὶ ὁ σημαντικότερος ἐμπνευστὴς τῆς ἀνανεωτικῆς αὐτῆς κίνησης γύρω ἀπὸ τὴν ὁποῖα στρέφεται ἡ πλειάδα τῶν φιλομούσων μεγαλεμπόρων καὶ ἀναμορφωτῶν διανοουμένων ὑπῆρξεν ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς¹⁸.

Κατὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ ΙΘ' αἰῶνα οἱ Χίοι εἶχαν φθάσει στὸ ἀπόγειόν τῆς ἀκμῆς τους. Ἡ Χίος ἐξάλλου ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν διεθνὲς κέντρον ἐμπορίου μὲ ἀκμαία ναυτιλία καὶ οἱ κάτοικοί τῆς ἐθεωροῦντο οἱ πλουσιότεροί τῆς Ἑλλάδος. Ὁλόκληρο τὸ νησι ὁμοίαζε πρὸς «γελῶντα κῆπον»¹⁹.

Κατὰ τὴν μακραίωνη ἱστορία τῆς Χίου δὲν ἔλειψαν οἱ πόλεμοι, οἱ ἐπαναστάσεις, οἱ μεταπτώσεις ἀπὸ δουλείας εἰς δουλείαν, ἡ καταδυνάστευση ὑπὸ τῶν Γενοβέζων καὶ ἡ τουρκικὴ κυριαρχία²⁰. Ἡ νῆσος ἦταν τιμάριον τῶν συζύγων καὶ ἀδελφῶν

του Σουλτάνου, για τὸ χαρέμι τοῦ ὁποῖου ὀφειλαν οἱ κάτοικοι νὰ παρέχουν μαστίχη καὶ ὡς προνόμιον νὰ ἐπιβάλουν αὐτοὶ στοὺς ἑαυτοὺς τοὺς φόρους καὶ νὰ αὐτοδιοικοῦνται²¹. Εἶχαν ἐπίσης τὸ προνόμιον νὰ μὴν γίνεται παιδομάζωμα στὴ Χίο²². Κατὰ τὸ 1822 κυρία τῆς νήσου ἦταν ἡ Ἀσμά Σουλτάνα, ἀδελφὴ του σουλτάνου, ἡ ὁποία, κατὰ τὸν περιηγητὴ George Waddington εἰσέπραττε περίπου διακόσιες χιλιάδες γρόσια ἀπὸ τὴν ἀκμάζουσα Χίον, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα δῶρα ποὺ ἐλάμβανε²³. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Χῖοι παρακολουθοῦσαν, μὲ πλήρη συμπάθεια τὴν ἑλληνικὴ ἐξέγερση μὲ διακαῇ τὸν πόθο γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς ἐλευθερίας. «ἐχόρταιναν οἱ δυστυχεῖς Χῖοι μὲ τὰ χρήματά τους τοὺς φιλαργυρωτάτους Ὀθωμανοὺς καὶ ἀπαντοῦσαν κάθε κακό», ἀναφέρει ὁ Ἀνδρέας Μάμουκας²⁴.

Ἐκτὸς τοῦ πλήθους τῶν ἱστορικῶν πηγῶν γιὰ τὴν Ἐπανάσταση καὶ καταστροφή τῆς Χίου ἰδιαίτερος σπουδαία πηγὴ ἀποτελεῖ ὅπως προανεφέρθηκε τὸ βιβλίο τοῦ Χριστόφορου Πλάτωνος Καστάνη, ὁ ὁποῖος ὀκτάχρονο ἀγόρι ἐξῆσε ὡς αὐτόπτης καὶ παθὼν τὰ γεγονότα τῆς Χίου, τὰ ὁποῖα μᾶς περιγράφει μὲ σαφήνεια καὶ ἐνάργεια τὸ 1851 καὶ τὸ 1853 στὴ Φιλαδέλφεια. Θὰ ἀναφερθῶ στὰ τέσσερα ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου μὲ διαφορετικοὺς τίτλους καὶ ἀφιερώσεις.

Ἡ πρώτη ἔκδοση φέρει τὸν τίτλο: «The Greek Exile or a narrative of the captivity and escape of Christophorus Plato Castanis, during the massacre of the island of Scio, by the Turks, together with various adventures in Greece and America, written by himself, Philadelphia 1851», ποὺ μεταφράζεται: «Ὁ Ἕλληνας ἐξόριστος ἢ μία ἀφήγησις τῆς αἰχμαλωσίας καὶ δραπέτευσης τοῦ Χριστόφορου Πλάτωνος Καστάνη, κατὰ τὴ διάρκεια τῶν σφαγῶν στὴ νῆσο Χίο μὲ διάφορες περιπέτειες στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν Ἀμερικὴ, γραμμένες ἀπὸ τὸν ἴδιο, Φιλαδέλφεια 1851».

Καὶ ἡ δεύτερη ἔκδοση τοῦ βιβλίου φέρει τὸν τίτλο: «History of the massacre of the Greeks on the island of Scio by the Turks

with various adventures in Greece and America, by C.P. Castanis, Philadelphia 1853», πού μεταφράζεται: «Ίστορία τῶν σφαγῶν τῶν Ἑλλήνων στὴ νῆσο Χίο ὑπὸ τῶν Τούρκων μὲ διάφορες περιπέτειες στὴν Ἑλλάδα καὶ Ἀμερική, ὑπὸ τοῦ Χριστοφόρου Πλάτωνος Καστάνη, Φιλαδέλφεια 1853».

Στὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, Χριστόφορος Πλ. Καστάνης, Ὁ Ἑλληνας Ἐξόριστος, Ἀθήνα 2001, μετάφραση Χρήστου Γεωργίου Γιατράκου, ἐκδόσεις "ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ Α.Ε."

Στὴ Βρεττανικὴ Βιβλιοθήκη στὸ Λονδίνο²⁵, στὴ Γεννάδειο Βιβλιοθήκη, (American School of Classical Studies), στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ἑλλάδας μὲ ιδιόχειρ ἀφιέρωση ἀγγλιστί: «To Prof. N. Bambas with the best regards of his pupil», καὶ ἑλληνιστί: «Τῷ σεβασμιωτάτῳ μοὶ διδασκάλῳ Νεοφύτῳ Βάμβᾳ». Ἐντοπίσαμε καὶ ἓνα ἀντίτυπο τοῦ βιβλίου αὐτοῦ στὴ Βιβλιοθήκη «ΚΟΡΑΗ» τῆς Χίου, πού περιέχεται στὴν ἀξιόλογη ἀπὸ πλευρᾶς ἀριθμοῦ καὶ ποιότητος βιβλίων, βιβλιοθήκη τοῦ γνωστοῦ Χίου λογίου, Φιλίππου Πάντ. Ἀργέντη: «Ex libris Philippi Panteleonis Argenti, Chiensis», μὲ ἡμερομηνία ἐκδοσης 1851 μὲ διαφορετικὸ τίτλο καὶ ἀφιέρωση τοῦ συγγραφέα στὸ σπουδαῖο Χίο φίλο του, Νικόλαο Πετροκόκκινο.

Ὁ Χῖος Χριστόφορος Πλάτωνος Καστάνης ἀφιερώνει εὐγνωμόνως καὶ τιμητικὰ τὸ βιβλίο αὐτὸ στὶς φιλόφρονες κυρίες τῆς Ἀμερικῆς οἱ ὁποῖες συνέβαλαν ἔμπρακτα στὴν ἀνακούφιση τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ὅπως ἀναγράφεται στὶς πρῶτες σελίδες του, ἔχει νομικὴ ἐγκυρότητα, ἀφοῦ σύμφωνα μὲ πράξη τοῦ Κογκρέσου καὶ μὲ εἰδικὴ δικαστικὴ πράξη ἐγίνε καταχώριση τοῦ βιβλίου αὐτοῦ τὸ 1850 στὸ εἰδικὸ γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ γραφεῖο τῆς ἀνατολικῆς περιοχῆς τῆς Πενσυλβανίας. Ἡ α' ἐκδοση τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, ἱστορικῆς πηγῆς, τοῦ 1851, ἐξηντλήθη λόγῳ τοῦ ἐνδιαφέροντος πού παρουσίαζε καὶ ὁ συγγραφεὺς προέβη σὲ νέα ἐκδοση τὸ 1853²⁶.

(συνέχεια εἰς τὴν σελ. 28)

ΙΕΡΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΜΟΝΗ
«ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΣ» ΛΙΓΙΝΗΣ
(Ιδρυτής: ὁ Ἅγιος Πεντασύλλεος)
ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ

Ἐν Αἰγίνῃ τῇ 17^ῃ/20^{ου}/2022

Ἀριθ. Πρωτ. 462/3

Πρὸς:

Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην
Χίου, Παρῶν ἑ. Οἶνουσεῶν
ΜΟΝ ΜΟΝ ΜΑΡΚΟΝ.
Εἰς Χίον.

Σεβασμιώτατε,

πανευλαβῶς ὑποκλινόμεθα εἰς τὴν Σεργίην Ὑμῶν
Δεξιάν, τὴν χιόθεν ἀναβλύζουσαν ἰάματα εὐ-
λογίας ἐκαταχοῦ, διὰ τῆς παρουσίας, ἐκήμεροκεν
καὶ πάλιν εὐχαριστίας ρήματα διὰ ὅσα τινα πανε-
ρῶς καὶ ἀφανῶς, προσέφερετε ἀενάως καὶ εἰς ἡμᾶς.

Ἀρκένως ἀσπάζομεθα ἐκάστοτε τὰς πνευματεφό-
ρους τοιαύτας εὐωδίας τῆς Ἀρχιερατικῆς Ὑμῶν χρι-
στοφόρου καρδίας. Τί πρῶτον;

— Ἡ ἔντυπος ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ, ἡ βαθμηδὸν ἀναβιθά-
σκει ἀνὰ τεῦχος τοὺς πνευματικοὺς ἡμῶν ὀρίζοντας;
Πλεῖστα ἐκ τῶν διηρηματίων τούτων δεξιῶν, νουθεκῶς
ἀποδοθεαυρίζοιτο ἂν ὡς ἐχειρίδια Ἱστορίας.

— Ἡ τηλεφωνικὴ ἐκφραζομένη πατρικὴ Ὑμῶν μέ-
ριμνα διὰ τὴν Ἀδελφότητα ἡμῶν εἰς δυσκόλῳν πε-
ριόδους;

— Ἡ ἐριζωολογικὴ ἐξ Ὑμῶν μακάρεως δρωμένων
περὶ τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου ἐν τῇ 4. Ὑμῶν Μητροπόλει
ἡγίς μακάρεως μαδιστὰ καὶ ἡμᾶς ἐκ τῆς νήσου τῆςδε
κοινωνοῦ, τῆς ἐξ αὐτῶν εὐλογίας καὶ χάριτος;

— Ἡ ἐμμέλειος ἐν τῷ τῆς προσευκῆς Ὑμετέρῳ τακτικῷ
μνεία καὶ ἡμῶν ὁμοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν, ἡγίς Ἀρχι-

ΙΕΡΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΜΟΝΗ
«ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΣ» ΛΙΓΙΝΗΣ
(Ιδρυτής ο Άγιος Πενταπόλειος)
ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ

Εν Αθήναις τῇ 17^η/2^α/2022

Αριθ. Πρωτ. 462/3

ρατικῶς ἀνάγεται ὡς ἰλαστήριον θυμίαμα εἰς
τὸν εὐστάτον ὑμῖν τριαδικὸν Θεόν;

Ὅθεν, διαικίως εὐχαριστοῦμεν ὀλοκαρδίως,
καὶ χαίρομεθα ἐν κυρίῳ διὰ τὸ ἐν γενεῇ θεο-
πνευστον ἔργον τῆς ποιμαντικῆς ὑμῶν διακονίας.

Εὐχόμεθα δὲ ἡ δευτέρα δεκαετία αὐτῆς,
ὅπως γένηται ἐπὶ μᾶλλον θεοφροῦντος καὶ καρ-
ποφόρου, ἡ δὲ ὑπετέρα δεξιά ἵνα διαμένῃ αἰ-
κάλακος ὁμῶντος ἐκτείνουσα εἰς τὰς ἡλάκας τῆς
καρδίας τοῦ ποιμνίου τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ
αὐτὸν τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ ἀναγράφουσα κατ'
ἐκάστην, διὰ χειρὸς αὐτοῦ, τὴν αὐτὴν ὑπογραψὴν
τοῦ '21, περὶ τῆς ἐκνήσεως τῆς πνευματικῆς ὁμῆς
ἐλευθερίας τῶν Ἑλληνορθόδοξων - καὶ γὰρ νυν,
μᾶλλον κρία τοῦτου.

Ὅμοιως εὐχόμεθα ὅπως συνεχίστῃ τὸ θεάρε-
στον τῆς: α) ἀποδόσεως τῆς προπονεῖς εἰς προγε-
νεστέρους, β) ἐκτείνεως εἰς ἐκτείνοντας, οὓς καὶ συ-
χαίρομεν, καὶ γ) παροτρύνσεως εἰς νεωτέρους διὰ
τὸν ἡμῶν τὸν καλόν.

Ἐπὶ δὲ τούτοις, εὐχόμεθα μακροημέρευον
ἐκείαν καὶ φωτισμὸν διαχεόμενον ἀναχαλίζεως
εἰς τὸ ποιμνιον πρὸς ἐκτείνεωσιν διὰ τὰ ἀμνηστία
αὐτοῦ παλαίφρατα τῆς ψυχῆς καὶ τῆς πατρίδος.

Ἐπὶ τούτοις, ἐκτείνουσα ταπεινῶς τὰς
εὐχὰς ὑμῶν καὶ διὰ τὸ σταθμὸν τῶν Ἀρεῶν
τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, καὶ ἀναμένουσα
διὰ ζωῆς χαριετισμὸν,
Διατελοῦμεν

Μετὰ τιμῆς εὐσεβοῦς

Ἡ Κατατακτικὴ

Τὴν 17^η/2^α/2022

εἰς αἰὲν ἔσθ' ἀδελφαί.

(συνέχεια από την σελ. 25)

Καὶ μόνον ἀπὸ τὸ εἰσαγωγικὸ σημείωμα ποὺ ὁ συγγραφεὺς παραθέτει καὶ ἀπὸ τὰ περιεχόμενα ποὺ συνδέονται ἐν πολλοῖς μὲ τὴ βιογραφία καὶ τὶς περιπέτειές του στὴν Ἑλλάδα καὶ στὸ ἐξωτερικόν, ὑπάρχει μνεία γιὰ τὴ συμβολὴ τῶν ρητόρων, ποιητῶν καὶ ταξιδιωτῶν, ποὺ ἔχουν γράψει γιὰ τὰ βάσανα τῆς Χίου ἐξαιτίας τῆς τουρκικῆς ἀδικίας. Μᾶς δίνει πληροφορίες γενικότερα γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση, τὴ μεγάλη σφαγὴ τῶν Χίων ὑπὸ τῶν Τούρκων, τὰ ταξίδια, τὶς περιπέτειες, ἀναφέρει διάφορα ἀνέκδοτα, περιγραφή τῆς ἐλληνικῆς καὶ τουρκικῆς ζωῆς, τοῦ τοπίου, τῶν τρόπων, συνηθειῶν, τῆς θρησκείας, τῆς γλώσσας, τῶν δεισιδαιμονιῶν, παραδόσεων, κλασικῶν Ἑταιρειῶν. Ὅλα αὐτὰ μᾶς δίνουν εἰκόνα τῆς πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς πραγματικότητος τῆς ἐποχῆς. Δὲν παραλείπει νὰ ἀναφερθεῖ στὸν ἀμερικανικὸ φιλελληνισμό, στὴ βοήθεια ποὺ δέχθηκε ἡ πατρίδα μας ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανοὺς προξένους, καὶ ἱεραποστόλους, ἀπὸ τὸν φιλέλληνα ἰατρό, Dr. Howe, ἀπὸ τὶς φιλάνθρωπες κυρίες τῆς Ἀμερικῆς²⁷.

Στὸ βιβλίον περιέχονται σχόλια τοῦ συγγραφέα γιὰ τὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ γραμματεία, τὴν ἐλληνικὴ γλωσσολογία καὶ ἐπίσης γλώσσα, τὰ ὁποῖα εἶναι πολὺτιμα. Εἰδήσεις ἐνδιαφέρουσες γιὰ τὴν Καποδιστριακὴ καὶ Ὁθωνικὴ περίοδο καὶ γιὰ ἄλλα διάφορα θρησκευτικά, φιλοσοφικά, μουσικά, ποιητικὰ θέματα. Δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ γεγονός, ὅτι ἐκτὸς τῶν ἄλλων ὁ διδάσκαλος τοῦ συγγραφέως Χριστόφορος Καστάνη στὴ Χίο, ἦταν ὁ Θεσσαλὸς Δημητριάδης, διδάσκαλος καταξιωμένος, ὑψηλῆς ἀποδοχῆς, ὅπως ὁ ἴδιος ἀναφέρει, μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ποὺ ἐνέπνευσε στοὺς μαθητὲς του τὴν ἀγάπη γιὰ τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ ἀνεχώρησε γιὰ τὴν Θεσσαλία, ὅταν ξέσπασε ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση. Ὅπως βλέπουμε ὁ δάσκαλος αὐτὸς παράλληλα μὲ τὸ παιδευτικὸ τοῦ ἔργο ἀσκοῦσε καὶ ἐθνικὸ ἔργο²⁸.

(Συνεχίζεται)

Ἱερά Μονή Μυρσινιδίου.

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΟΣ

1 9 2 2 - 2 0 2 2 «Πιστός ἄχρι θανάτου»

«Πάλι μέ χρόνους μέ καιρούς
πάλι δικά μας θά 'ναι».

ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΝΗΜΗ ΑΓΙΟΥ ΦΩΤΙΟΥ

Δίκτυο
εκκλησιαστικών
&
θεολογικών
βιβλιοθηκών

Network
of
ecclesiastical
& theological
libraries

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ

Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Θερμοπυλών κ. Ιωάννης,
Υγούμενος Ι. Μ. Πεντέλης, Διευθυντής του
Διορθοδόξου Κέντρου της Εκκλησίας της Ελλάδος

Θεοφιλέστατος Επίσκοπος Αραβισσού κ. Κασσιανός,
Υγούμενος της Ι. Μ. Αγίας Τριάδος Χάλκης

ΟΜΙΛΙΑ

Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Χίου, Ψαρών και Οινουσσών κ. Μάρκος:
"Εκκλησία και Βιβλιοθήκες"

Συντονίζει ο κ. Σέργιος Βούλας, Επιστημονικός Συνεργάτης
του Διορθοδόξου Κέντρου της Εκκλησίας της Ελλάδος

Σάββατο 5 Φεβρουαρίου 2022, ώρα 11.00

Παρακολούθηση μέσω **Zoom** <https://thecube.gr/dkee>
και μέσω της σελίδας του Διορθοδόξου Κέντρου στο Facebook

2108037643

library@intero.gr

www.intero.gr

ΠΑΡΟΧΟΜΕΝΟ
ΤΙΛΟΣ
PORT PAYE
Τον. Συμπροσκότ
Αρ. ΑΔ
ΕΛΛΑΣ - ΕΛΛΑΣ

B

ΕΛΤΑ

Hellenic Post

(ISSN:2529-1254)